

APROXIMACIO A L'ESTUDI DE LES ESTRUCTURES DE PODER A CAMPANET. 1656-1665.

P. ROCA RODRIGUEZ
G. ALEMANY PONS

L'objectiu del present article és l'aproximació a l'estudi de les estructures de poder que regeixen dintre d'un municipi mallorquí a l'època moderna: Campanet¹; és a dir, es tractaria d'analitzar les relacions que es poden establir entre poder econòmic i poder polític.

Els límits cronològics d'aquest estudi van de l'any 1656 a 1665, és, per tant, una mostra de la situació política del segle XVII.

La recerca per a l'anàlisi d'aquestes relacions ha partit de dues fonts: les "actes municipals" i "els estims".

1- LES ACTES MUNICIPALS²

Les decisions de la Corporació Municipal es registraven en aquestes Actes Municipals, així com les eleccions que es celebraven d'any en any a la "Universitat" pels mesos de maig o juny; per tant, és una font imprescindible per establir les sèries electorals dels qui ostentaven el poder polític dins l'esmentada Corporació Municipal.

2- ELS ESTIMS³

És una font de tipus fiscal que ens dóna el valor de la fortuna personal de cada individu, per després sobre aquest valor establir els impostos que es deven pagar (volem dir els "talls"). L'inconvenient d'aquesta font és el fet que en el seu sí, aquests impostos als que ens referim poden tenir davaluació, ja que s'ha de tenir en compte que els que realitzen les estimacions (taxadors), són

¹Es un municipi situat a la zona de l'Illa, que abraça part de la serra de Tramuntana i la part del Raiguer.

² Arxiu Municipal de Campanet, Actes del Consell (1653-91) I, 11.

³ Arxiu Municipal de Campanet, Cadastre de 1663, IV-1, 15-C.

uns dels principals contribuents. Però aquesta és l'única font de què disposem per poder avaluar de qualque manera la fortuna personal dels qui ostentaven els càrrecs públics de la vila.

Primerament realitzam una anàlisi de les propietats amb el nombre dels propietaris, per poder conèixer l'estructura sòcio-econòmica del municipi.

L'aleatorietat de la distribució que hem feta, amb els quatre grups que presentam, pot estar perfectament sotmesa a crítica. Nosaltres l'assumim. No hem partit de cap criteri objectiu, en el sentit que no hi ha precedents bibliogràfics, o documentals per realitzar-la d'aquesta forma. Ara bé, es tractaria de, mínimament, estructurar en categories econòmiques, més o manco diferenciades, de riquesa personal dels individus que componen la comunitat estudiada i, més en concret, dels individus que participen durant aquesta fase del XVII als òrgans de poder del municipi de Campanet.

Segons la quantitat que disposaven, hem distribuït els propietaris de la forma següent:

GRUPS DE PROPIETARIS	PROPIETARIS		BENS POSSEÏTS	
	nombre	% total	valor	%total
Fins a 200 lliures	118	44'86	10.088	5
De 200 a 500 "	66	25'10	21.635	10'6
De 500 a 2.000 "	56	21'30	48.821	24'2
De 2.000 per amunt	23	8'74	121.248	60'2
	263	100	201.792	100

Els dos primers grups representen els qui nosaltres anomenam "Els petits propietaris"; el primer grup representa l'estrat social més baix i amb una menor capacitat adquisitiva. Aquest grup no pot viure de les rendes obtingudes de les seves propietats, per tant, ha d'obtenir entrades complementàries mitjançant diversos treballs. El primer grup representa el 44'86% dels propietaris de la vila i només posseeixen el 5% dels béns posseïts a nivell total.

El segon grup presenta unes certes similituds, però un xic més atenuades. Majoritàriament podríem dir que posseeixen de quatre a cinc quarterades. El percentatge que li correspon respecte del nombre de propietaris és del 25'10%, i té un 10'60 del total dels béns.

El tercer grup, representaria els "mitjans propietaris", que són els qui disposen d'un capital situat entre 500 i 2.000 lliures, i que quasi mantenen una autosuficiència econòmica. Aquest estrat posseeix el 24'20% dels béns, mentres que al total de propietaris representen el 21'3%.

El quart grup, conté els grans propietaris que poden viure única i exclusivament de les rendes que els proporcionen les seves propietats. En percentatges, representen el 69'96% del total, només tenen el 15'60% del valor catras-tral del municipi, i -en canvi- els "grans propietaris" tot i ésser un grup reduït, tenen a les seves mans més de la meitat dels béns de la vila.

D'aquí podem extreure una relació entre propietaris i regidors del municipi; segons els béns posseïts:

GRUPS DE PROPIETARIS	REGIDORS		BENS POSSEÏTS	
	nombre	% total	valor	%total
Fins a 200 lliures	2	3'33	268	0'27
De 200 a 500 "	7	11'67	2.598	2'65
De 500 a 2.000 "	24	40	27.573	28'11
De 2.000 per amunt	16	26'67	67.631	68'97
Indeterminats	11	18'33	¿?	¿?
	60	100	¿?	¿?

Segons aquesta taula, els "mitjans propietaris" posseeixen gairebé la meitat del conjunt dels regidors. Ara bé, hauríem de sotmetre aquestes xifres a una sèrie de matisacions: en primer lloc, cal especificar el tipus de càrrec a desenvolupar; aixó és, que els càrrecs de caire decisorí els ostenten les castes altes per excel·lència, mentre que els òrgans consultius són ostentats pels "propietaris mitjans"; i, per altra part, hem d'analitzar la quantitat de càrrecs ocupats pels distints regidors, ja que els "grans propietaris" tenen una, digem-ne "polifunció" dins el municipi, mentre que els "mitjans propietaris" tan sols en tenen una.

Per tant, vegem càrrec per càrrec la distribució dels elements, a més de les funcions.

1.- *Batle*.— És el representant del rei i del seu lloctinent, a més, té una funció de tipus judicial; és a dir, manté el poder de la justícia dintre del poble.

GRUPS DE PROPIETARIS	BATLE	
	nombre	% total
Fins a 200 lliures	0	0
De 200 a 500 "	0	0
De 500 a 2.000 "	3	33'33
De 2.000 per amunt	6	66'67
	9	100

Com podem veure, el 2/3 dels qui ocupen el càrrec de batle (el més important dins la Universitat), pertanyen al grup més prepotent; mentre que els dos primers grups no mantenen cap representant.

2.- *Jurat*.— Eren els administradors de la vila, i aquest era un càrrec de tipus decisiu.

GRUPS DE PROPIETARIS	JURATS	
	nombre	% total
Fins a 200 lliures	0	0
De 200 a 500 "	0	0
De 500 a 2.000 "	21	47'72
De 2.000 per amunt	23	52'28
	44	100

També està ocupat majoritàriament pel quart grup, amb més d'un 50%, mentre que els dos primers grups no mantenen cap tipus de representació dins el càrrec de jurat.

3.- *Consellers*.— Es un càrrec molt menys important que els dos anteriors, ja que és simplement consultiu i per tant estarà molt més espargit per grups.

GRUPS DE PROPIETARIS	CONSELLERS	
	nombre	% total
Fins a 200 lliures	4	4'1
De 200 a 500 "	12	12'5
De 500 a 2.000 "	47	49
De 2.000 per amunt	21	21'9
Indeterminats	12	12'5
	44	100

El grup predominant és el tercer. Això segurament és degut a la menor importància del càrrec. També podem veure que els dos primers grups, que fins ara no havien apareguts, estan presents dins la Universitat, malgrat sigui amb uns percentatges molt baixos. Els indeterminats serien aquells dels quals no tenim referència catastral, i representen un percentatge alt, que s'hauria d'estudiar més a fons per tal de reduir-lo.

4.- *Mostassafs*.— Eren els encarregats de vigilar els pesos i mesures, és a dir, els actuals inspectors de comerç. A més d'aquesta funció complien la d'administrar i organitzar els treballs de manteniment dels camins i via pública.

GRUPS DE PROPIETARIS	MOSTASSAFS	
	nombre	% total
Fins a 200 lliures	0	0
De 200 a 500 "	0	0
De 500 a 2.000 "	17	40'46
De 2.000 per amunt	22	52'39
Indeterminats	3	7'15
	42	100

La representació gràfica ens mostra com una altra vegada que els dos primers grups no tenen cap mena de representació, mentre que el grup dominant seria el dels "grans propietaris".

5.- *Clavari*.— Era el dipositari dels diners públics, i és el que administrava els diners recaptats a través dels impostos (talls). Al final del seu mandat havia de passar comptes davant els "oïdors de comptes".

GRUPS DE PROPIETARIS	CLAVARIS	
	nombre	% total
Fins a 200 lliures	0	0
De 200 a 500 "	1	10
De 500 a 2.000 "	3	30
De 2.000 per amunt	6	60
	10	100

La representació en percentatges ens dóna una clara superioritat del quart grup, amb un 60%, i observam com el segon grup col·loca un representant dins el càrrec de clavari.

6.- *Oïdors de comptes*.— Eren els elements que presenciaven l'estat de comptes de tots els qui manejaven diners públics. Al final de la seva actuació els oïdors feien una auditoria, donat-se casos en què els qui manejaven els diners eren deutors a la vila.

 GRUPS DE PROPIETARIS OÍDORS DE COMPTES

	nombre	% total
Fins a 200 lliures	2	6'90
De 200 a 500 "	2	6'90
De 500 a 2.000 "	12	41'38
De 2.000 per amunt	12	41'38
Indeterminats	1	3'44
	29	100

La representació per grups és àmplia, ja que reuneix els quatre grups. El tercer i el quart grup estan igualats amb un 41'38%, mentres el primer i el segon també van igualats.

7.- *Taxadors.*— Tenien la funció d'estipular els béns immobles dels propietaris i assignar-los la quantitat que havien de pagar. La representació per grups és la següent:

 GRUPS DE PROPIETARIS TAXADORS

	nombre	% total
Fins a 200 lliures	0	0
De 200 a 500 "	0	0
De 500 a 2.000 "	24	48
De 2.000 per amunt	24	48
Indeterminats	2	4
	50	100

El tercer i quart grup és tornen trobar aparellats, mentres el primer i el segon no tenen representant.

Per tant, és clar que la taula que presentam en segon lloc, que relaciona els grups de propietaris amb els regidors sense diferenciar-los per càrrecs, pot dur a interpretacions falsejades, ja que el grup econòmicament més poderós ocupa la quasi totalitat de càrrecs, amb més d'un 50%, mentres que els "mitjans propietaris" ocuparien la majoria només en el càrrec de conseller.

Per altra part, hem d'analitzar la distribució de càrrecs per noms i llinatges, ja que com hem insinuat abans, els regidors del quart grup mantenen un nombre major de càrrecs, arribant a ocupar-ne quatre o més dins un mateix any.

La llista per noms i llinatges dels regidors de Campanet, juntament amb els càrrecs i el seu valor catastral és la següent:

Nom	Càrrecs	Valor catastral
Miquel Alemany	9	2.460 lliures
Miquel Amengual de Monserrat	18	4.500 "
Antoni Bennaser cranch	16	1.206 "
Antoni Bennaser de Juan	10	2.052 "
Bartomeu Bennaser de Son Corro	2	¿?
Bartomeu Bennaser de Monnaber	1	9.100 "
Bartomeu Bennaser de Jabeli	9	5.745 "
Bartomeu Bennaser Gener	5	1.970 "
Demia Bennaser guasot manor	1	888 "
Jaume Bennase Fuster	2	206 "
Jordi Bennaser de Son Monjo	3	335 "
Joan Bennaser Salvador	2	588 "
Joan Bennaser de Faliph	2	1.019 "
Joan Bennaser de Massana	10	6.570 "
Joan Bennaser de Jabeli	1	¿?
Miquel Bennaser queto	3	¿?
Pere Bennaser de Biniatro	13	6.145 "
Pere Bennaser de Son Estrany	1	3.834 "
Mateu Bisquerra roig	3	1.121 "
Pere Bisquerra de la Casanova	1	¿?
Joan Bordoy	7	1.607 "
Miquel Capo Genet	3	1.183 "
Onofra Capo Genet	1	2.698 "
Pere Capo Genet	1	¿?
Jaume Cifra de la era	2	¿?
Mateu Cifra de Sebastia	3	300 "
Antoni Famania Cifra	1	106 "
Antoni Ferrer de Casellas	12	4.672 "
Llorens Ferrer de Casellas	1	¿?
Gabriel garau de Son Garau	8	7.800 "
Jaume Garau llongo	1	435 "
Joan Garau Muntaner	14	636 "
Miquel Llobera	6	1.970 "
Llorens March paraire	3	625 "
Baptista Martorell de Miquel	1	602 "
Pere Martorell notari	9	1.745 "
Antoni Pascual major	3	908 "
Guillem Pascual rotas de Pere	11	1.200 "
Jaume Pascual de la Alcaria	7	5.000 "
Joan Pascual paraire	4	¿?
Joan Pascual barbut	4	1.129 "
Miquel Payeras de Pere Joan	10	2.450 "
Jaume Pons estel	13	3.070 "
Jaume Pons de Arnau	13	1.553 "

Nom	Càrrecs	Valor catastral	
Jaume Pons de pastera	5	162	"
Jaume Pons de plassa	1	¿?	
Joan Pons de Antoni	1	1.660	"
Llores Pons parot	1	841	"
Pere Pons de Gabriel	7	960	"
Joan Reus major	1	¿?	
Jaume Seguí paraire	16	1.337	"
Pere Antoni Seguí	9	982	"
Arnau Serra de Son Corró	6	3.497	"
Joan Siquier Montserrat	3	916	"
Miquel Siquier serro	2	¿?	
Antoni Socies garreta	6	4.608	
Rafel Socies porreras	3	412	"
Miquel Tarrasa de Miquel	2	433	"
Sebastia Tortella	2	927	"

Hi ha 12 regidors que ocupen 10 càrrecs o més, durant el període estudiant, d'aquest el 58'3 correspon als "grans propietaris" i el 41'7 % correspon als "mitjans propietaris". Per tant, es pot indicar que els primers controlaven la vida pública del municipi de Campanet.

CONCLUSIONS

L'estructura de poder que representa el Municipi de Campanet durant la dècada estudiada del segle XVII, és clarament de tipus classista. Ens ho demostra el següent esquema:

- 1.- Els "petits propietaris", representen el 44,86% i posseeixen el 5% dels béns.
- 2.- El segon grup, signifiquen el 25,10% i mantenen el 10,6% de tots els béns.
- 3.- Els "mitjans propietaris", suposen el 21,30% i posseeixen el 24,2%, essent la meitat dels regidors que componen la Corporació Municipal.
- 4.- Els "grans propietaris", són el 15,60% i ostenten el 69,96% dels béns. Seran els qui acapararan els càrrecs decisoris a més d'una polifunció d'aquests càrrecs.

Majoritàriament, els càrrecs es van distribuïnt de forma que desprenen una conclusió global: el poder polític està vetlat pels interessos econòmics de les castes dirigents, que ostenten els mitjans de producció; és a dir, la terra i els elements que la componen per a la seva explotació.

El petit propietari no té cap mena de representació municipal, per tant les decisions que en surtin no seran vinculatives als seus interessos de classe.

El quart grup, això és, les castes que ostenten major poder adquisitiu, estan dins els òrgans decisoris, controlant la vida pública i determinant les directrius econòmiques de Campanet.

L'administració central, afavoreix aquest tipus de funcionament, ja que fins i tot manté el criteri reglamentat que la Universitat ha d'estar composada per "personas bonas i sufisiens, abils, ricas, de bona consiensa, fama i tals com conve"⁴.

⁴ Arxiu Municipal de Campanet, Actes del Consell. (1602-1607), I, 7 (Fol. 42-43).

